

Фесенко О.М., ад'юнкт ад'юнктури та докторантури НАВС

Правова регламентація виникнення та виконання майнових зобов'язань, як спосіб протидії злочинам, що пов'язані з примушуванням до виконання чи невиконання цивільно-правових зобов'язань

Складні економічні процеси в державі, реформування правоохоронних органів та судової влади спричинили появу незаконних способів що пов'язані з примушуванням до виконання чи невиконання цивільно-правових зобов'язань. Тому кредитори, будучи обізнані про зазначені проблеми, намагаються максимально вберегти себе від недобросовісних боржників (або, принаймні, від невиконання ними зобов'язань) шляхом надання відповідних функцій власним службам безпеки або укладання угод з третіми особами, наприклад, з „колекторськими” компаніями (нормативно-правове регулювання участі яких у виконанні майнових зобов'язань ми розглянемо нижче).

З іншого боку, як зазначені чинники, так і ряд інших (економічна криза, криза неплатежів, розповсюджена практика надання товарних кредитів, відвантаження товару без передоплати, стовідсоткова передоплата без отримання товару тощо) призвели до появи певних категорій осіб:

- „ситуативних” боржників (осіб, які мали можливість виконати зобов'язання на момент укладання майнової угоди, а внаслідок зміни обстановки таку можливість втратили);
- „випадкових” боржників (осіб, які не задумуючись про можливості виконання зобов'язань, укладають майнові угоди з різними кредиторами);
- „професійних” боржників (осіб, для яких поняття „отримати в борг” та „заробити” є аналогічними - тобто, практично шахраїв, вину яких складно довести у зв'язку з особливістю формулювань диспозиції статей КК України „Шахрайство” та „Шахрайство з фінансовими ресурсами” [2].

Дії зазначених осіб мають випереджаючий характер у порівнянні з діями кредиторів, оскільки: по-перше боржник у своїх рішеннях втілює попередній задум, який невідомий кредитору, тобто, може вирішити, що „дешевше” звернутися до правоохоронних органів з обвинуваченням кредитора у

вимаганні або примушуванні до виконання цивільно-правових зобов'язань; подруге, навіть у випадку, коли кредитор є юридично грамотним і розраховував на можливість неповернення боргу, а також має достатньо ресурсів щоб витребувати борг законними методами та способами - усе рівно він буде „прухатися” на крок позаду недобросовісного боржника при відстоюванні своїх прав; по-третє спостерігається недосконалість (або повна відсутність) законних заходів превентивного характеру (наприклад, потенційний кредитор може мати рішення суду щодо правомірності вимог, але отримати гроші з боржника не зможе у зв'язку з відсутністю активів, при чому боржник мешкає у котеджі, зареєстрованому на матір, їздить в автомобілі, що коштує 50 тисяч доларів (за довіреністю) та має офіційну заробітну плату у 2 тисячі гривень, з яких погоджується виплатити борг по 25 % з цієї заробітної плати на протязі тисячі років); по-четверте можна констатувати факт, що в Україні відсутні правові підстави притягнення до кримінальної відповідальності недобросовісного боржника і держава (в особі суду, прокуратури та поліції) практично в кожному випадку загострення ситуації при витребуванні боргів приймає сторону боржника (натомість в більш розвинених країнах неповернення боргу - це кримінальний злочин, а в „ісламських” країнах боржника поміщають в „зіндан” (підземну в'язницю), де особа знаходиться до повернення боргу) [5].

З врахуванням зазначеного можна стверджувати, що одним з ефективних способів протидії злочинам, що пов'язані з примушуванням до виконання майнових зобов'язань - це ретельна правова регламентація виникнення та виконання майнових зобов'язань. Тому вважаємо за необхідне розглянути існуючий порядок вирішення майнових суперечок. Вважаємо за необхідне зазначити, що аналізуючи думки ряду авторів [8]; [4], які вивчали зазначену проблематику, одним з основних моментів при виникненні майнових зобов'язань є волевиявлення особи при виникненні зобов'язання (до виконання якого в подальшому відбувається примушування). Окремі українські вчені дотримуються точки зору, що особа може примушуватися до виконання чи невиконання цивільно-правових зобов'язань не лише за дійсними, але і за недійсними чи відносно дійсними угодами [3, с. 594]. Інші вчені, зокрема, Навроцький В., вважають, що із законодавчого формулювання примушування до виконання чи невиконання цивільно-правових зобов'язань випливає те, що угода укладена у встановленому законом порядку, тобто є дійсною, такою, що укладена дієздатною особою, без примусу, обману, не суперечить інтересам держави і суспільства, із дотриманням встановленої форми угоди тощо [3, с. 18], але Пленум Верховного Суду України в постановках № 12 „Про судову практику у справах про корисливі злочини проти приватної власності” від 25.12.1992 [6]; № 2 із змінами від 3.12.199 роз'яснив, що „відповідальність за цією статтею може наставати лише тоді, коли особа примушується до виконання чи невиконання існуючого зобов'язання, що виникло з підстав, передбачених чинним законодавством”. Вимога виконати (або не виконати) зобов'язання, що виникло з підстав, не передбачених чинним законодавством, або не існуючого зобов'язання, або зобов'язання з невизначеним предметом, а

так само використання факту існуючого зобов'язання для заволодіння майном, правом на майно або для вчинення дій майнового характеру, які ним не передбачені, належить кваліфікувати як вимагання” [5, с. 141]

Ретельно розглядаючи момент виникнення майнових зобов'язань ми, тим самим, визначаємо його вплив на момент їх виконання, оскільки однією із основних причин вчинення злочинів (що пов'язані з примушуванням до виконання чи невиконання цивільно-правових зобов'язань) і саме їх невиконання (неповне або неналежне виконання) [5].

Належне виконання в цивільно-правовому розумінні виконує подвійну функцію: слугує способом задоволення інтересів кредитора і грає роль факту, що перериває правовий зв'язок сторін. У категорії виконання знаходять узагальнений вираз найрізноманітніші дії боржника по передачі майна, виплаті боргу, виконанню робіт, наданню послуг тощо[7]. Саме такі дії є юридичними фактами, з якими зв'язується зупинення конкретних зобов'язань. Указані дії повинні повністю задовольняти вимоги кредитора; здійснюватись у точній відповідності із договором.

Список використаних джерел

1. Конституція України: науково-практичний коментар / [ред. кол. В. Я. Тацій, Ю. П. Битяк, Ю. М. Грошевой та ін.]. - Харків : Право ; Київ : Видавничий Дім «Ін Юре», 2003. - 808 с.
2. Кримінальний кодекс України від 05.04.2001// ВВРУ, 2001. - №№ 25, 26.-Ст. 131.
3. Кримінальне право України. Загал. частина: [підруч. для студентів юрид. вузів і фак.] / Г.В. Андрусів, П.П. Андрушко, В.В. Бенківський та ін.; За ред. П.С. Матишевського, П.П. Андрушка, С.Д. Шапченка.- К.: Юрінком Інтер, 1999. - 512 с.
4. Навроцький В.О. Злочини проти порядку управління: [лекції для студ. юрид. фак.] / В.О.Навроцький.- Львів: Вид-во Львівського ун-та, 1997. - 40 с.
5. Печерський О.В. Характеристика злочинів, пов'язаних із примушуванням до виконання майнових зобов'язань /О.В.Печерський // Науковий вісник КНУВС. - К., 2010. - № 2. - С.193-201
6. Постанова ПВС України № 12 „Про судову практику в справах про корисливі злочини проти приватної власності” від 25.12.1992 // Постанови ПВС України в кримінальних та цивільних справах. - К.: Юрінком, 1995. - С.111-123
7. Цивільний кодекс України від 16 січня 2003 року // ВВР України, 2003, №№ 40-44, ст.356
8. Якимчук В.Ю. Протидія злочинам, що пов'язані з примушуванням до виконання цивільно-правових зобов'язань: [магістерська робота] / В.Ю. Якимчук // КНУВС. - К., 2010. - 107 с.